

Andrej Ivanuša, oktober 2009

MEČ, BLEŠČEČA SENCA

Ko pomislimo na meč, se pred nami odprejo slike iz zgodovinskih knjig in filmov, a tudi iz računalniških iger. Meč ima toliko magičnih in drugih simbolnih pomenov, da ni le orožje, temveč še kaj več. Že izdelava meča je nekaj skrivnostnega in magičnega. Meč sam je povezan z močjo, pogumom in herojstvom. Pravi junak ne more biti brez meča. Meč je čudežen predmet sam po sebi.

Vsak pisec znanstvene fantastike, fantazije in hororja (ZF&F&H) pa tudi zgodovinskih romanov mora poznati osnovne tehnične značilnosti meča, način njegove izdelave in uporabe. Poleg tega mora poznati vsaj najpomembnejše legendarne meče iz dejanske zgodovine in iz človeških izmišljij.

Gold is for the mistress, silver for the maid,
Copper for the craftsman, cunning at his trade.
Good! Said the baron, while sitting in his hall,
But Iron, Cold Iron, is master of them all.

- Kipling

»Zlato je za gospodične, za dekleta srebro,
baker za rokodelce, vse spretne zelo.«
»Dobro!« je rekel baron, sedeč v dvorani stari.
»A železo hladno njim vsem gospodari!«

- prevod Andrej Ivanuša

1.0 ZGODOVINA MEČA

1.1 Definicija meča

Meč je po definiciji orožje z dolgim rezilom in držalom. Uporablja se za borbo z bližine.

Meč je po nastanku "mlajše" orožje, saj so naši predniki pred tem uporabljali nože, puščice, sulice in sekire. Ko spremljamo razvoj prvih mečev, hitro ugotovimo, da se je meč razvil iz sulice. Konica sulice se je podaljševala, ročaj se je krajšal. Povečane konice sulic so bile narejene iz vulkanskega kamna (obsidian) ali iz kosti.

1.2 Meč se pojavi pred 7000 leti

A pravi razvoj meč doživi, ko prične človeštvo uporabljati kovine.

Prvi znani meči so bili narejeni iz bakra. Ta kovina je v izobilju v naravi in je tudi najbolj dostopna. Bakreni meči so bili zelo mehki in so se hitro obrabili. Bakrena doba se v Evropi prične nekje okrog leta 5000 pred našim štetjem. Prvi kratki meči se ulivajo ob začetku te dobe.

Tisoč let kasneje so se pojavili daljši meči iz bron. Bron je zlitina bakra in kositra. Meči iz bron so močnejši od bakrenih. So tudi bolj upogljivi in dalj časa ostanejo ostri.

Še tisoč let kasneje pričeli kovati železne meče. Pridobivajo se iz železne rude, ki je mešanica železa in kisikovega oksida. Pri taljenju železa je potrebno iz železne rude odstraniti kisik. Za to so uporabljali enostavne talilne peči. V njih izgoreva oglje, ki je v bistvu skoraj sam ogljikov oksid. Ogljik se s kisikom iz železove rude spaja v ogljikov dioksid in ogljikov monoksid. Kot plin se izloča iz staljene mase. Ostane porozna gobasta masa, ki jo imenujemo železni volk. Tega potem obdelajo s tolčenjem, da se odstranijo vse nečiste primesi in se pore stisnejo in izgubijo. Dobljeno železo je bilo mogoče enostavno oblikovati, saj je bilo gnetljivo. Železni meč je bil močnejši kot bronasti, vendar še vedno premehek in tudi rob se je hitro skrhal.

1.3 Kovači čarodeji

Kovač – orožar, ki je zmogel "kamen" pretopiti v "bleščeče" rezilo, je veljal za neke vrste čarodeja. Mojstri so to človeško verovanje še podžigali in v svoje kovačnice spuščali le posvečene. Vhode vanje so zagrinjali s predverji v obliki spirale, da ne bi nihče mogel kar tako pokukati v prostor in odkriti kakšno skrivnost pri kovanju in oblikovanju meča.

A vse se je spremenilo, ko so odkrili jeklo. Jeklo je mešanica železa (ferit) in majhnega deleža ogljika (cementit), ki ga je od 0,2 do 1,5 odstotka. Za izdelavo jekla so najprej uporabljali postopek, ki mu pravimo cementacija. Koščke železa so polagali v posodo v kateri je bilo veliko ogljika. Posodo so postavili v peč in jo razžarili na visoko temperaturo za nekaj ur ali celo za več dni. V tem času je železo posrkalo nekaj ogljika. Ta mešanica se je nato spremenila v jeklo. Jeklo ima več prednosti pred železom ali bronom. Je zelo čvrsto, je zelo gibčno, ostro ostane dolgo časa, lahko ga je obdelovati in oblikovati ter je bolj odporno na rjo in korozijo kakor železo.

1.4 Antični meči

Grška meča phasganon in xiphos (levo) sta bila kovana v obliki lista. Pri ročaju je bil ožji, potem se je širil do dveh tretjin dolžine in zaključil v konico. Rimski meči so imeli ravna robova po vsej dolžini, konica se je hitro zaključila. Rimljani so določili standarde za oblikovanje meča in najbolj znan je gladius (sredina), ki je moral biti standarden pri vseh orožarjih, ki so ga izdelovali. Ta meč je služil

predvsem za rezanje, sekanje. Uporabljali so še meč spatha, ki je bil daljši, ožji in je bil primernejši za prebadanje. Gladius je meč z najdaljšim rokom uporabe v človeški zgodovini.

Med znanimi meči je keltski meč. Kelti so bili znani kot neustrašni borci in dobri vojščaki. Uporabljali so lahek, kratek meč, ki je imel rezili rahlo valoviti in usnjeno držalo brez ščitnika za roko. Podoben je bil grškemu xiphosu.. Branili so se s pomočjo lažjih in okroglih ščitov. Meč je bil lahek za nošenje in primeren za borbo človek na človeka. Njihova značilnost je, da so dodatno odebeljeni na »sladki točki«. Tako so bili zelo primerni za sekanje, saj so z obliko precej zmanjšali vibracije.

Na jezik meča so nataknili ročaj, ki je bil iz debelega usnja. Usnje je bilo dodatno okrašeno in obdelano. Močna nasmoljena vrvica je stiskala usnje na jezik na obeh koncih ročaja. Glavič ni bil velik, a okrašen.

Tudi Severnjaki ali Vikingi so bili znani po svojih dolgih in težkih mečih. Njihovi rezili sta bili vzporedni, meč je enoročen. Primeren je tako za rezanje kot za prebadanje. Kasneje so se razvili lažji in

krajši meči, ki so jih imenovali tudi jezdni meči. Njihovi meči so imeli ščitnike za roko in so bili izdelani v obliki križa.

1.5 Meči srednjega veka

Srednji vek je prinesel vrhunec uporabe meča praktično po vsem svetu. Vojaki so trepetali tako pred težkim viteškim mečem, kot pred saracensko sabljo ali samurajsko katano. Za raznovrstne načine borbe so bili oblikovani različni meči.

Azijski "kontinentalci" so bili znani po sabljah in scimitarjih. To so zakrivljeni meči v obliki polmeseca. Rezilo je na notranji krivulji. Primerni so za rezanje in prebadanje, njihova vrednost je največja pri uporabi s konjskega hrbta. Poleg sabelj so uporabljali še druga zakrivljena rezila različnih oblik (kopi, falcata, kukri, kris, itd.). Iz njihovega območja prihajajo najbolj znani damaščanski meči, ki so sloveli po posebni tehniki kovanja in izdelave. To je s seboj prineslo ostro rezilo in kvaliteten meč.

1.6 Japonski srednjeveški meči

Na vzhodu je na koncu Japonska s svojimi katanami in vakitashiji (dolg in kratek meč). Do leta 987 so bili na Japonskem v rabi ravni meči z ostrino na eni strani (chokuto ali jokoto). Potem se je pričelo rezilo ukrivljati. Najprej so bili ukrivljeni bližje ročaju (koshizori), potem vedno bolj h konici (sakizori). Meči narejeni v obdobju od 987 do 1597 se imenujejo stari meči (koto), tisti narejeni do leta 1761 se imenujejo novi meči (shinto), potem je do leta 1876 sledilo obdobje novih novih mečev ali shinshinto. Moderni meči, ki so narejeni na tradicionalen način, se imenujejo shinsakuto in se uporabljajo kot okras. Če pa so narejeni za resnično borbo, pa se imenujejo shinken. Nihoto je ime za meč, ki je narejen na Japonskem na netradicionalen način.

Med najbolj znanimi meči je znan meč, katana Kusanagi-no-Tsurugi, "Meč – kosec". Meč je eden izmed treh svetih imperialnih insignij (Imperial Regalia of Japan). Drugi dva sveta predmeta sta še ogledalo Yata-no-Kagami in dragulj Yasaki-no-magatama. Insignije predstavljajo tri osnovne vrednote: hrabrost (meč), modrost (ogledalo) in

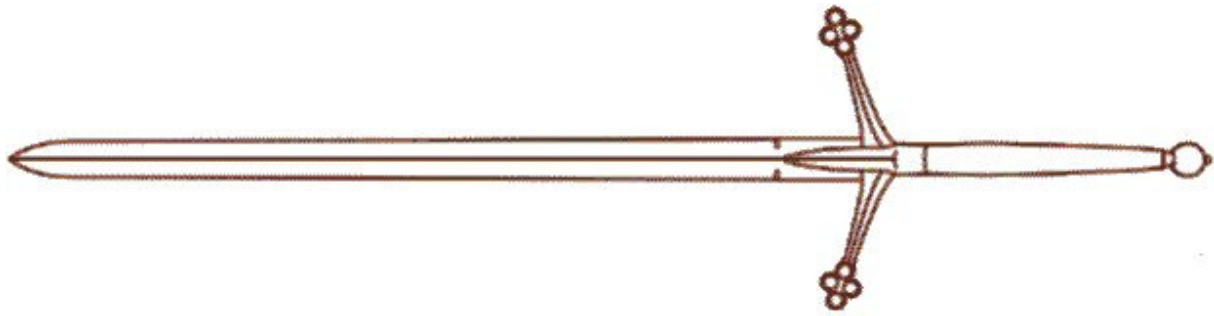
radodarnost (dragulj). Ti dragoceni predmeti so shranjeni v Nagoyi v svetišču Atsuta je meč, v Velikem svetišču Ise v prefekturi Mie je shranjeno ogledalo in dragulj je shranjen v cesarski palači Kokyo v Tokiju. Zgodovinarji menijo, da vsaj ena od teh svetinj ni zgodovinski original.

1.7 Srednjeveški evropski meči

Srednjeveški meči imajo dvojno vlogo. Z njimi se predvsem seka, posebej so bili oblikovani, da so zmogli presecati kovinski oklep, pa tudi prebada. Za res težke oklepe so bili potrebni veliki in težki meči, ki so jih vihteli z obema rokama. Imenujemo jih dvoročni meči (great or two-handed sword). Zaradi svoje teže in visoke cene, saj je bilo jeklo drago, so večinoma uporabljali meče vmesne velikosti, imenovani enoročni, dolgi meči (one-handed, hand-a-half, long, bastard sword). Znani so od leta 1200 naprej. Imeli so tudi precej široko rezilo, robova sta se proti vrhu zoževala in tik na koncu so tvorila zakrivljenost v konico.

Pred 15. stoletjem ni mogoče določiti ali je meč Škotski ali ne. Od takrat je to mogoče trditi, ker so najdene slike. Prav tako imajo nekateri nagrobni kamni škotskih junakov vgravirane slike mečev. Te tipe mečev je mogoče najti tudi na Irskem. Zato jih včasih težko razlikujejo in določijo. Meče so v srednjeveških vojnah uporabljali škotski in irski najemniški vojaki. Za njih je značilen okrogli glavič. Jezik pa štrli iz njega in je umetelno zaključen. Slika kaže tipičen enoročni škotski meč, imenovan tudi enoročni claymore.

Dvoročni claymore se je pojavil v 16.stoletju. Izvira iz enoročnega meča in je najprej bil eno in pol ročni meč, kar pomeni, da so drugo roko za mečevanje uporabljali le izjemoma. V tem primeru je bil tudi krajši in lažji. Razvili so ga zato, da je lahko prebijal vedno boljše viteške oklepe. Podaljšali so mu ročaj, da ga je bilo mogoče vihteti z obema rokama. Prav tako je pridobil na dolžini in teži. Z dvema rokama je tudi močnejši zamah in je kovino oklepa lažje presekati. Na koncih ščitnika so se pojavile krogle, katerih uporaba ni znana. Sčasoma so meči spet postali krajši in lažji. Spremenili so se v ceremonialne meče višjih vladarskih slojev.

Izdelava meča je bila zelo draga in zahtevna. Zato so si ga lahko na začetku privoščili samo plemiči. Ker so bili plemiči tudi najvišja vojaška kasta, je bil meč istočasno še njihov simbol in je predstavlja plemenitost rodu. Ko se je proizvodnja pocenila, so meče uporabljali tudi bogati meščanski sloji. Meč je postal tudi orožje s katerim so razračunali v medsebojnem sporu. Vsak bogatin je kmalu nosil meč predvsem kot simbol pomembnosti, seveda pa so ga hitro uporabili, če je tako kazala situacija.

Tako se pojavijo po letu 1400 kratki meči, ki so jih premožnejši nosili ob boku, zato take meče imenujemo bočni meč (side sword, spada di lato /italijansko/). Pojavili so se tudi "modni" izdelovalci mečev, kjer je bilo pomembneje kako bogato je okrašen ročaj kot to, če je ostrina meča dovolj trdna in ostra.

Po letu 1500 se pojavijo rapirji, meči, ki so brez rezil, le s konico je bilo mogoče smrtno raniti nasprotnika. Ime izhaja iz italijanskega "espada robera", kar pomeni meč za k oblačilu. Za te meče je značilno držalo, ki ima dodan ščitnik za členke v obliki polkrožnega loka. Ti rapirji so danes v uporabi tudi pri športni obliki mečevanja in to je celo olimpijska športna disciplina.

Meči so se pričeli razvijati v "modne" dodatke in v ceremonialne meče po pričetku uporabe smodnika, saj se je tehnika vojskovanja drastično spremenila. Zgodovinsko gledano velja letnica 1800 kot konec obdobja vojnih mečev. Od takrat imamo samo še vojaške ceremonialne meče in njihove športne različice.

1.8 Kitajski dolgi meč Changjian

Poleg Japoncev so meče uporabljali tudi Kitajci. Njihov najbolj znani srednjeveški meč je Changjian. Beseda Changjian pomeni prav dolgi meč. Chang je dolg, jian je meč. Meč izhaja iz časov dinastije Song. Ti meči so vsi enako dolgi in imajo enake mere. Tako vsak meč paše v vsako nožnico. Boljši meči se med seboj razlikujejo samo po okrasju. Bistvena je kvaliteta izdelave okrasja in uporaba dragocenih materialov in kamnov. Tudi kitajci so poznali laminatno jeklo in so prav tako uporabljali nikelj, vendar niso dosegali mojstrstva damaščanskih kovačev.

2.0 MEČI V DANAŠNJEM ČASU

2.1 Fantazijski meči

Za potrebe filmske industrije se je razvila posebna vrsta mečev. Imamo meče, ki so replike zgodovinskih mečev za prikaz zgodovinskih spektaklih. Druga skupina so fantazijski meči za fantastične filme in pravljice.

Ti meči z vojaškega stališča niso uporabni, saj so narejeni iz mehkega jekla. Zato imajo bogato okrašena in fantazijsko oblikovana rezila in ročaje. Večina med njimi imajo še posebne čudežne moči in lastnosti.

2.2 Ceremonialni meči

Tudi ti meči praviloma niso uporabni za vojskovanje. Običajno so replike zgodovinskih mečev in bogato okrašeni. Uporabljajo se za ceremoniale ob vojaških paradah in državnih praznikih. Ceremonialne meče poznajo v nekaterih državah kot osebni ceremonialni meči, ki jih smejo nositi samo potomci določenih plemiških družin. Včasih je kot ceremonialni meč v uporabi tudi kakšen resnično zgodovinski meč.

2.3 Okrasni meči

To so meči, ki jih imajo posamezniki za okras v svojih sobah. Za okrasni meč se lahko uporabi originalni, arheološko izkopan meč, star ceremonialni meč ali meč iz filmskih kovaških delavnic. Nekatere tovarne izdelujejo okrasne meče posebej. Ti meči nimajo rezil na robu in so lahko izdelani iz različnih kovin, pa tudi iz plastike, ki oponaša kovino.

2.4 Športni meči

To so meči, ki se uporabljajo v športu. Na olimpijskih igrah se mečujejo z rapirji. Obstajajo tudi tekmovanja v mečevanju na klasičnem način s srednjeveškimi evropskimi meči in z meči, ki so replike japonskih katan.

3.0 LASTNOSTI DOBREGA MEČA

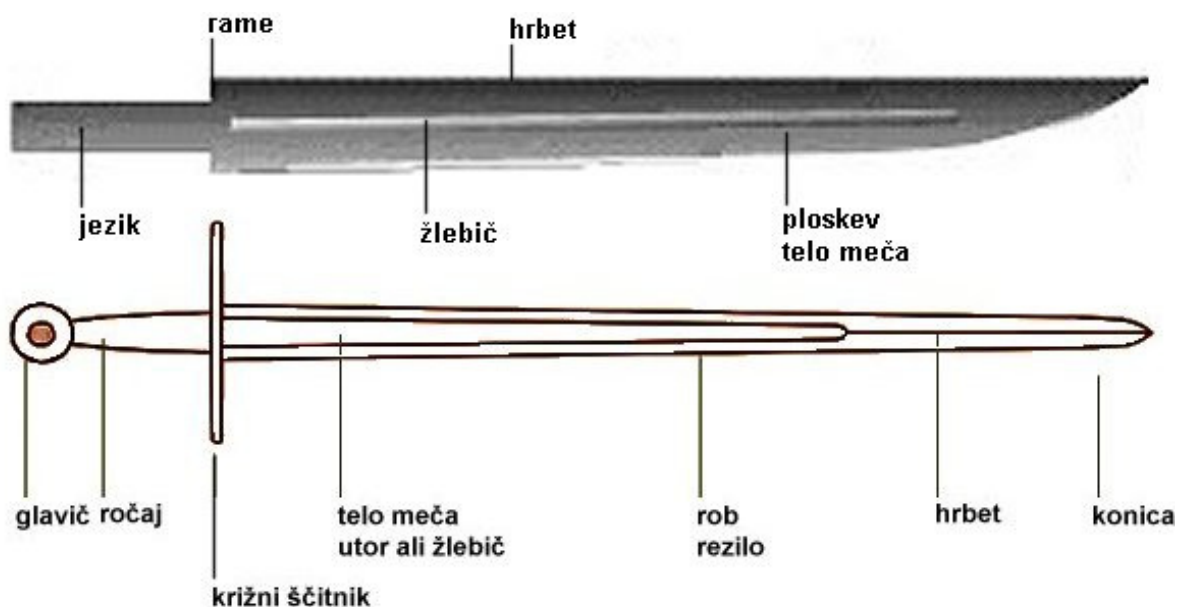
Če pustimo ob strani mitologijo, je dober meč rezultat oblikovanja, ustrezne uporabe metalurgije in natančne toplotne obdelave ter kvalitetne surovine. Dober meč mora ustrezno uravnotežiti različne kemične in fizikalne zahteve. Le takšen meč »oživi« v rokah in je enostaven za uporabo. Čeprav je marsikomu meč le duhovni predmet, je to vseeno predvsem orožje, ki jemlje ali zavaruje življenja. Zato je njegova izdelava podrejena prav temu.

Meč je navadno dolg med 60 in 125 cm. Njegova teža je od 1,2 do 1,6 kg.

3.1 Sestavni deli meča

Sestavni deli meča so:

- **Rezilo:** Jekleni del, ki daje meču obliko. Običajno rezilo ima šest (sedem) delov:
  - **Rob:** To je zaostreni del rezila. Meč ima lahko enojni (azijski, na primer japonska katana) ali dvojni (evropski, na primer škotski claymore) rob.
  - **Konica:** Najbolj od ročaja oddaljen del rezila. Konice so različno zaokrožene in oblikovane.
  - **Hrbet:** To je nebrušeni del rezila, ki ga imajo le azijski meči z enojnim robom.
  - **Ploskev:** To je ploska stran rezila.
  - **Žlebič ali utor:** Ta poteka po obeh ploskvah rezila v celotni dolžini ali do 2/3 dolžine rezila. Večina je prepričanih, da žlebič služi lažjemu odtekanju krvi, ker ustvarja podtlak. A služi za zmanjšanje teže rezila in pri tem ne zniža strukturne trdnosti meča. Prav tako preprečuje vzdolžne vibracije ali valovanje meča.
  - **Ricasso:** Del rezila tik ob ščitniku, ki nima nabrušenih robov. Imajo ga le nekateri težki meči in omogoča prijem z drugo roko.
  - **Jezik:** Ta del meča je pokrit z držajem. Po dolžini sega čez ves držaj in v glavič. Služi za dober spoj rezila in ročaja. Bistveno vpliva tudi na način uporabe meča.

- **Ročaj:** Z njim držimo meč. Sestavljen je iz treh delov:
  - **Ščitnik:** To je kovinski del, ki preprečuje nasprotnikovemu meču, da bi zdrsnil ob rezilu našega meča in nam poškodoval zapestje. Azijski ščitniki preprečujejo, da nam roka zdrsne na lastno rezilo. Evropski ščitniki varujejo roko še v neposrednem

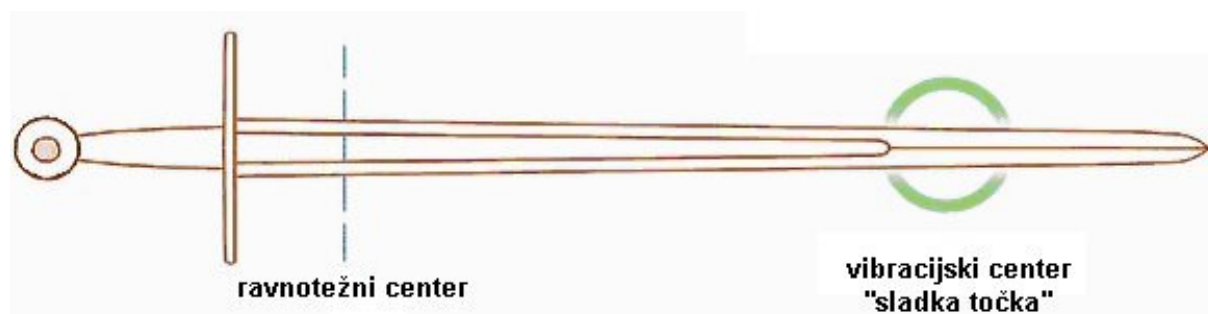
spopadu mož na moža in ob stiku meča s ščitom. Pomagajo tudi pri vihtenju meča, ki ga azijski bojevniki ne poznajo. Ščitnik je lahko običajen križni ščitnik, lahko pa sega kot posebna zaščitna mreža čez vse zapestje in je povezan z glavičem.

- **Držaj:** Ta pokriva jezik meča in je z njim tesno povezan. Je narejen iz usnja, jeklene žice ali lesa. Dobro narejen držaj je bistven za uspešno mečevanje.
- **Glavič:** Zaključek meča in držaja. Glavič je običajno širši od držaja, zato nam meč ne zdrsne iz roke. Predstavlja tudi utež za pravilno uravnoteženje meča. Prav tako skrbi, da sam držaj ne zdrsne z jezika. Zato je včasih glavič skovan iz istega kosa jekla kot rezilo.

Meči se uporabljajo tako za vojaške kot tudi za ceremonialne zadeve. Glede na to je ročaj s svojimi tremi elementi različno oblikovan. Meč za vojaške zadeve je manj okrašen. Ceremonialni meči pa so bogato okrašeni, še posebej držaj in glavič. Nanj se obesijo tudi pletene barvne vrvice, elementi se pozlatijo in se dodajo dragoceni kamni.

3.2 Fizikalne zahteve

Za dober občutek v roki in za enostavno rokovanje z mečem morajo biti zadovoljene fizikalne zahteve. Prva je, da je meč pravilno uravnotežen.

To pomeni, da mora biti teža meča pravilno razporejena. Najpomembnejši je položaj ravnotežnega centra meča. V tej točki je meč v ravnotežju. Teža rezila je praktično na eni strani, teža držala, križnega ščitnika in glaviča pa je na drugi strani. Dober meč ima ravnotežni center 7 do 15 centimetrov od ščitnika na rezilu, kar je odvisno od skupne teže meča.

Če je ravnotežni center preblizu ščitnika, bo občutek v roki zelo neprijeten. Rezilo bomo čutili lahko, vendar bomo težje zadržali kontrolo poti rezila. Rezilo ne bo imelo dobrega rezalnega momenta in ne bo dobro prodrlo. Držalo in glavič bosta tiščala roko navzdol. Takemu meču pravijo da je lahko uravnotežen.

To napako poskušajo odpraviti s skrajšanjem držala in z zmanjšanjem teže glaviča. Manjše držalo pomeni, da je meč težje držati v roki. Manjši glavič pa ne preprečuje dobro zdrsa meča iz roke.

Če je ravnotežni center preveč naprej, v stran od ščitnika, bomo imeli občutek, da je rezilo zelo težko. Tako rezilo je sicer lažje obvladljivo kot pri prejšnjem primeru, vendar na dolgi rok bolj utruja roko. Takemu meču pravijo, da je težko uravnotežen.

Tukaj napako odpravijo s podaljšanjem držala in s povečanjem teže glaviča. S tem postane meč težji in manj priročen za uporabo.

Popravki meča načeloma škodujejo fizikalnim lastnostim meča in so le začasna rešitev. Pravilno uravnotežen meč je za uporabo seveda najboljši.

Pomembno je, da je meč pri ščitniku širok in debelejši, proti konici pa se oži in tanjša. Žlebič na rezilu prav tako zmanjša težo meča in ne škodi strukturni celovitosti rezila. Poleg tega žlebič pomaga, da meč preveč ne vibrira v vzdolžni smeri (ne valovi). Tako žlebič ne služi za lažje odtokanje krvi, temveč za znižanje skupne teže meča. Nekateri stari meči imajo žlebič največ do 2/3 dolžine rezila. To je zato,

ker se robova rezila zelo približata žlebiču in bi lahko ta porušil notranjo strukturo rezila. A na tem mestu so prav tako pojavi vibracijski center ali »sladka točka«.

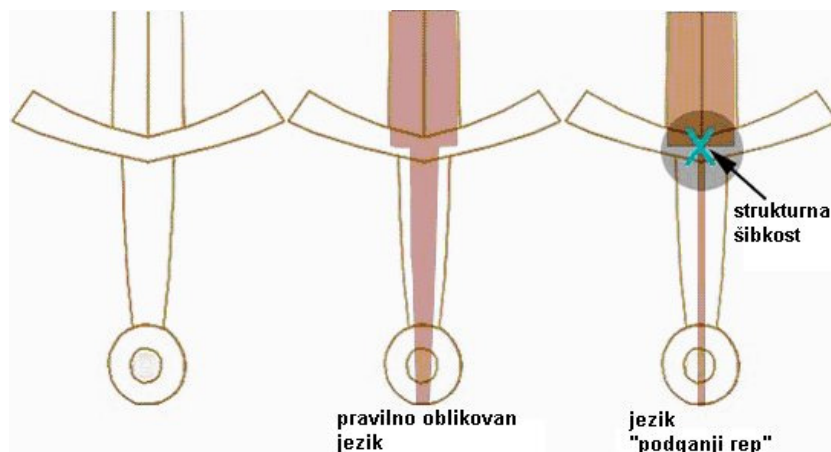
To je mesto, kjer rezilo najmanj vibrira. Tukaj je torej točka, ki je najbolj primerna za zadajanje udarcev. Žlebič se torej tukaj neha, da ojača strukturo rezila. Prav tako se na ta način zniža vzdolžno vibriranje ali valovanje meča.

3.3 Harmonično ravnotežje

Ko meč zadene ob oviro, zavibrira. Različni meči se pri tem različno obnašajo. Nekateri meči odlično ležijo v roki in jih je mogoče dobro vihteti. Vendar ob stiku z oviro močno vibrirajo in valovijo. Nekateri meči tako valovijo, da povzročijo bolečino v roki. Takšen meč ne moremo uporabiti v bitki, ker je prenaporen za uporabo.

Meč ima lahko tudi več vibracijskih centrov, kjer je njegovo vibriranje najmanjše. Možno je tudi, da je takšna točka v ročaju. To je ugodno, saj se tako kar najmanj vibracij prenaša v roko in s tem se olajša uporaba meča.

3.4 Problemi z jezikom in ščitnikom

Najbolj občutljiva točka pri meču je, ko se rezilo preoblikuje v jezik. Tukaj nastopi največja možnost za strukturno neravnovesje v meču. Ta točka je navadno pokrita s ščitnikom. Jezik je del rezila, a mora biti zožen, da ga je mogoče skriti v držalo. Prav tako se ta del rezila obdeluje drugače, da ga je mogoče lažje obdelovati. Dostikrat je kot zaključek jezika skovan glavič. Mnogokrat so ta del dodatno ogreli, da se je

razširil. Potem so dodali leseno držalo. Ob ohlajanju je kovinski glavič stisnil držalo in ga še bolj učvrstil.

Jezik naj bi bil širok od ene tretjine do ene polovice širine rezila. Bolj je širok, bolj je. A zgodovinski meči so imeli navadno jezik širok do ene tretjine ramena rezila. Nato so namestili ščitnik, ki je utrdil oslabiljeno mesto. A našli so se meči, ki so prav na tem mestu povzročali največjo utrujenost materiala in tako povzročili, da se je rezilo hitro zvililo in odlomilo.

Jezik podganji rep se uporablja pri izdelavi krajših mečev ali nožev. Narediti ga je mogoče iz okroglega železa. Držalo in glavič se učvrstita kar s pomočjo navoja. A velik in težek meč ne sme biti tako izdelan, ker pride na stiku jezika in rezila do hitrega preloma.

Pomembno je, da je držaj dobro pritrjen na jezik. Če je nepravilno pričvrščen, bodo vibracije povzročile, da bo razpadel in takšen meč je v bitki seveda neuporaben. Prav tako mora biti izdelan iz materiala, ki preprečuje znojenje rok. Zato imajo meči držala iz tesno navite žice. Tako se tvorijo »kanali« po katerih odteka znoj. Ročaj je »zračen«, saj se dlan ne dotika držala v celoti. Žica mora biti primerno debela, saj se pretanka žica zažre v kožo.

Tudi za ščitnik velja, da mora biti dobro pritrjen. Če odpade, nam lahko roka zdrsne na rezilo, ki nas poreže.

4.0 IZDELAVA MEČA

Prej opisano so predvsem fizikalne lastnosti meča, ki so potrebne za dobro rokovanje z mečem. Vendar mora biti rezilo tudi pravilno kovano. Sem sodi izbira kvalitetne osnovne surovine, železa. Tega je potrebno znati pravilno zagreti, kovati in ohladiti. Izredno pomembno je pravilno kovanje, oblikovanje, poznavanje metalurških procesov in najpomembnejše od vsega – toplotna obdelava. Na ta način dobimo jekleno rezilo, ki je upogljivo, čvrsto in trdo.

Ljudje si predstavljajo, da je za meč potrebna posebna zlitina ali eksotične kovine. Vendar je osnova vsakega dobrega meča železo, ki ga s kovanjem in obdelavo spremenimo v jeklo. Bistveno je, da dobro kovano železo dodobra razgrejemo in ga nato potopimo v hladno vodo. S tem se spremeni kristalinska struktura železa. S pravilnim tehnološkim postopkom dobimo ustrezno jeklo, ki daje meču želene lastnosti. Pomembno je, da je rezilo istočasno trdo in mehko. Trdo mora biti na robu, kjer je nabrušeno in mehko v sredici, da ne vibrira ob udarcu.

Dober meč je tudi dobro in lepo oblikovan. Rob mora imeti določeno krivuljo, širino, debelino in obliko prereza. Teža mora biti pravilno razporejena in njegovo težišče mora biti na ustreznem mestu. Pravilno mora biti toplotno obdelan. Če je pretrd, se bo ob prvem udarcu razletel. Če je premehek, bo samo valoval in vibriral. Zato je izdelava meča posebna veščina, ki že meji na magijo in čarovnijo.

4.1 Kovaška delavnica

Za izdelavo dobrega meča potrebujemo kovačijo in ustrezna orodja. Sodobni kovači še vedno uporabljajo stara orodja poleg najnovejših orodij in naprav ter strojev. Najbolj znano orodje, ki je tudi kovaški simbol, je nakovalo. Noga, ki je navadno privijačena v podstavek, da je nakovalo stabilno, je prvi del nakovala. Zgornji del ali lice je del, kjer se oblikujejo kovaški predmeti. Njegova površina je izdelana iz zelo čvrstega jekla in gladka. Robovi so zaobljeni, da bi ne prišlo loma obdelovanca. Na enem koncu lica so tudi luknje, s pomočjo katerih zvijamo železne palice in manjše profile ter vrtamo luknje. Nato imamo vrat, ki ga kovač uporablja za izsekavanje, da bi ne poškodoval roga.

Rog je del, ki služi za oblikovanje obdelovanca v okrogle oblike in za krivljenje. Kovač potrebuje še razne vrste kladiv, klešč in prijemal. S kladivom se oblikuje osnovna oblika rezila meča.

V kovačiji je tudi peč s pomočjo katere se železo (jeklo) razžari do določene temperature. Lahko je na oglje, plin ali elektriko. Na voljo ima še kadi z oljem in vodo za hlajenje in kaljenje železa.

4.2 Kristalinske oblike in njihove lastnosti

Obstajajo različne kristalinske oblike železa (jekla). Veliko jih je uporabi v industriji rezil (nožev, rezil, bodal in mečev). Meč ni podaljšan nož, ampak se po zasnovi in strukturi od njega precej razlikuje. Načeloma je jeklo mešanica železa in ogljika. Železni del imenujemo tudi **ferit**, ogljikov del pa **cementit**. Pri temperaturi 760 stopinj Celzija se mešanica ferita in cementita zlije v posebno

kristalinsko obliko jekla, ki ga imenujemo **austenit**. To temperaturo imenujemo tudi austenitna temperatura. **Martensit** je izredno trda kristalinska oblika jekla, ki jo običajno najdemo na robovih kitajskih in japonskih mečev, ki so dvojno toplotno obdelani. **Perlit** je mehka kristalinska oblika jekla, ki dobro prenaša udarce, jih vpija in duši nihanje. Ime izhaja iz strukture, ki je pod mikroskopom vidna kot drobne kroglice ali perle. **Bainit** je kristalinska struktura, ki daje jeklu največjo prožnost in elastičnost.

4.3 Trdotne stopnje – Rockwellova C tabela

Rockwell je oblikoval posebno trdotno skalo, ki temelji na vsebnosti ogljika v jeklu.

- **20-25 HRc** – mehko jeklo. Jeklene palice se lahko upognejo za nekaj centimetrov in jih je mogoče znova poravnati. Tako jeklo je popolnoma neprimerno za izdelavo meča. Robove meča pri tako mehkem jeklu ni mogoče dobro nabrusiti.
- **30-40 HRc** – To je najnižja trdota, kjer je jeklo dovolj trdno za izdelavo meča. Rob meča za resno borbo ni primeren. Iz takega jekla se izdelujejo svečani in paradni ter okrasni meči.
- **40-45 HRc** – Dobra trdota, ki se uporablja predvsem pri azijskih mečih, kjer se ne mečujejo, temveč služi meč le za zabadanje in rezanje. Meč ima dobro prožnost in elastičnost.
- **50-52 HRc** – To trdoto najdemo v srednjeveških evropskih mečih. Meč je dobro uravnotežen za mečevanje s ploskvijo v dvobojih, ker je dovolj odporen in ne vibrira, in med rezanjem z robom, saj je trd. Tako je mogoče njegov rob dobro nabrusiti.
- **58-60 HRc** – To je potrebna stopnja trdote za dvojno toplotno obdelan meč, ki ga večinoma najdemo na azijskem področju pri najkvalitetnejših samurajskih mečih. Oster in trd rob zmore presekat vse mehkejše materiale (meso, kosti) brez težav. Njegova odpornost na staranje materiala in vibracije je zelo velika. Vendar se ta meč rad razleti ali počí, ko udarimo enako čvrst material. Ta meč ni primeren za klasično evropsko mečevanje.

Jeklo trdote nad 60 HRc navadno ne uporabljamo za izdelavo mečev. Tako jeklo je notranje krhko in se lahko razleti ob močnem udarcu. Z določenimi metalurškimi postopki je mogoče preseči to neprijetno lastnost. Poznamo nekaj vrst kitajskih mečev, ki dosegajo trdoto jekla med 62-64 HRc, a kljub temu ne počijo ob udarcu. Trdoto jekla nad 62 HRc brez problemov uporabljamo za nože in kratka bodala, a namen in način njihove uporabe je bistveno različen od uporabe meča.

4.4 Vrste jekla

Za izdelavo meča se običajno uporablja ogljikovo jeklo z lastnostmi, ki smo jih že opisali. Poleg Rockwellove C trdotne lestvice, se uporablja še lestvica Jima Hrisoulasa, ki vsebino ogljika v jeklu označuje s točkami. Vsaka točka je enakovredna 0,01% vsebnosti ogljika v jeklu. Največ se uporablja jeklo, ki ima 60 do 70 točk ogljika, torej ima od 0,6% do 0,7% ogljika. Na tržišču je tako jeklo označeno z oznakama 1060 in 1070.

Poleg ogljika železu dodajajo še druge kovine:

- **Krom** – Podpira utrjevanje jekla, takšno jeklo je označeno kot »stainless-steel«. Jeklo lahko počí pri kovanju.
- **Tungsten** – Zagotavlja ostrejši rob, ki se dolgo ne skrha. Težko ga je kovati.
- **Mangan** – Prispeva k trdnosti jekla med procesom toplotne obdelave.
- **Molibden** – Zadrži trdno jeklo pri višjih temperaturah. Izredno težko ga je kovati.
- **Nikel** – Poveča žilavost, trdnosti pa ne. Najdemo ga v jeklu z oznako »stainless-steel«.
- **Silicij** – Izboljša elastičnost (upogljivost) in trdnost. Lahko poveča prevodnost zmesi.

4.5 Lastnosti dobrega jekla

Jekleno rezilo mora dobro vsrkati moč udarca, odporno mora biti na zlom, mora biti čvrsto, odporno na staranje, odporno na trk, itd. Poleg tega mora biti lahko in gibčno. Vendar jeklen meč ni nezlomljiv. Tukaj so izzivi, ki jih mora jeklo izpolniti:

- **Žilavost** – to je zelo subjektivni pojem, saj z rezilom ne bomo razpolavljali avtomobilov ali skal (ne verjemite vsemu, kar vidite v filmih!), temveč bomo z njim ubili nasprotnika na bojnem polju. Pri tem moramo poznati umetnost mečevanja, da popolnoma izkoristimo to lastnost rezila.
- **Trdota** – Rezilo mora biti pravilne trdote. Če je pretrd, je krhek in hitro počí. Če je premehek, se zvija in z njim ne moremo rezati.
- **Odpornost** – Z odpornostjo označujemo sposobnost rezila, da dobro prestane udarec. Odpornost in trdota sta v obratnem sorazmerju. Čim mehkejši je meč, tem bolj je odporen in obratno.
- **Gibčnost** – Nekateri meči se tako upognejo ob udarcu, da ostanejo zviti. Takšen meč ni gibčen. Njegova oblika se mora ob udarcu vrniti v prvotno.

4.6 Postopek kovanja rezila

Kovač najprej izbere vrsto jekla in morebitne dodatke. To je odvisno od tega kakšne vrste bo meč in kakšne lastnosti naj bi imel. Meči se lahko izdelujejo tudi polindustrijsko. Osnovna oblika se naredi v kalupu, odvečen material se odstrani z brušenjem in odsekavanjem. Vendar se dober meč vedno izdelava s kovanjem. Osnovni material se zagreva in kuje, dokler ne dobi zelene oblike.

Proces kovanja meča se prične pri austenitni temperaturi (760 stopinj Celzija). S kovanjem dajemo meču pravilno obliko. Ko je meč ustrezne oblike in kovina dovolj zagreta in mehka, se prične končna toplotna obdelava. Imenujemo jo kaljenje jekla. Kovan meč zagrejemo do temperature okrog 980 stopinj Celzija. Dobiti mora poseben rdeče-oranžen sijaj. Izkušen kovač to oceni na oko in se le redko zmoti. Ko je kovina pravilne temperature, se potopi v hladno vodo ali v olje. Kaljenje včasih opravijo dvakrat ali trikrat zaporedoma, kar je odvisno od zahteve naročnika. Včasih meč ponovno zažarijo do 200 stopinj, da zmanjšajo notranji pritisk v kovini in se meč nato na zraku počasi ohlaja.

Poglejmo postopek podrobneje. Osnova za dobro kovanje je peč, ki daje visoko temperaturo. Klasično se je uporabljala peč na oglje, danes se uporabljajo plinske ali električne peči. Ne glede na vrsto peči je osnovna zahteva, da razžari in segreje jeklo na ustrezno temperaturo, kjer je mogoče kovanje in oblikovanje rezila. Kovanje meča je najboljšo v razponu od 650 do 820 stopinj Celzija. To je t.i austenitna temperatura. Poseben sijaj dobi jeklo pri temperaturi okrog 980 stopinj Celzija in ta temperatura je primerna za klajenje jekla. Če je jeklo hladno in dobi modrikasto barvo, se lahko zdrobi pod udarci kladi. Prav tako ni dobro, če je temperatura nad 980 stopinj Celzija, saj je potem premeško za kovanje in ne zadrži oblike. To temperaturo se da preseči le pod posebnimi pogoji in s posebnimi vrstami jekla.

Ko je jeklo zagreto, sledi prvi korak imenovan vlečenje. Z vlečenjem razgret kos jekla stanjšamo in ga podaljšamo. Z daljšanjem se jeklo tanjša. Istočasno kovač že kuje osnovno obliko rezila. Ko kovač tolče ob robu, že tudi obli rob in ga počasi zakrivlja od ramena do konice.

Naslednji korak je tanjšanje rezila. Rezilo mora biti prav tako pravilno oblikovano, da ga je kasneje moč brusiti. S kladivom oblikuje vpadni kot rezila. Prične na telesu meča in tolče proti robu. Pri tem se včasih oblikujejo grbine, ki jih mora razvleči proti robu. S kovanjem naredi še jezik in njegov zaključek, kamor bo nameščen glavič. Zaključek tudi preluknja, če bo glavič privijačen na jezik.

Kovanje se opravi po delih. Kovač razgreje le del rezila dolg od 15 do 20 cm in ga kuje, dokler rezilo ni ustrezno oblikovano. Koje tudi toliko časa, da jeklo žari rdeče. Rezilo tanjša in stanjšano telo previje ali preklopi z ene in druge strani, nato zopet razžari kovino in znova kuje. Zagotoviti mora enakomerno kovanje obeh strani rezila.

Pri delu uporabi še postopek, ki ga imenujemo normalizacija jekla. Med kovanjem potisne obdelovanec nazaj v peč in ga znova zagreje. Šele potem dovoli jeklu, da se počasi ohlaja. S tem postopkom zgladi kristalinsko strukturo jekla, ki je porušena zaradi kovanja. Atomi v jeklu se enakomerno razporedijo in uredijo ter takšni tudi ostanejo, ko se jeklo ohladi. Tudi atomi ogljika se enakomerno razporedijo in »pomešajo« z atomi železa. Tako dobi jeklo enakomerno notranjo strukturo. Nato znova zagreje jeklo in ga znova kuje.

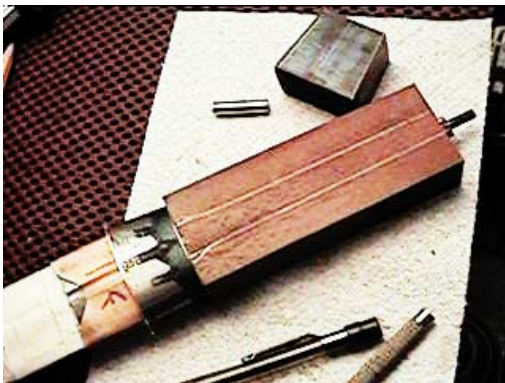
Ko je kovanje končano, jeklo še enkrat razgreje in potem počasi ohlaja. To je podobno normalizaciji jekla, a ima popolnoma različen učinek. Jeklo se hladi počasneje kot pri normalizaciji in sam proces traja nekaj ur pa tudi več kakor en dan. Včasih ga večkrat zaporedoma ponovijo.

4.7 Kaljenje, brušenje, poliranje

Sledi poliranje in brušenje meča. Ker je jeklo mehko, bi takojšnje brušenje ne bilo učinkovito. Pri takem jeklu ne moremo narediti ostrega in enakomerno zakrivljenega roba. Zato je potrebno meč še enkrat zagreti, da ga otdimo. Rob meča mora biti enakomerno zagret na austenitno temperaturo. Zato se uporablja solna kopel. Temperatura se v solni raztopini enakomerno porazdeli in ogreje rob rezila. Potem meč potisnemo v vodo ali v olje, ki hitro spusti temperaturo kovine. Pri tem sta čas in hitrost ohlajanja rezila kritična. Če je kaj narobe, se rob zvije ali celo počí. Obstajajo tablice za izračun pravih elementov, a večina kovačev uporablja svoje izkušnje pri oceni potrebne dolžine časa kopeli. Postopek se imenuje kaljenje. Pri tem se cementitni del kovine na novo prerazporedi in tako dobimo jeklo, ki ga imenujemo martenzit. Je izredno trdo in čvrsto.

Kaljenje se lahko večkrat ponovi, vendar se v naslednjih korakih jekla ne ogreje do austenitne temperature. S ponavljanje se povečuje trdota in čvrstost roba rezila. A pretiravati ne sme, ker lahko postane preveč trdo jeklo krhko kot steklo. Velika pozornost se nameni še brušenju. Danes se dostikrat uporablja kar tračni brusilec. A veliko izdelovalcev mečev še vedno prisega na ročno brušenje s pilo. Pri brušenju je pomembno, da enakomerno in pod pravim kotom stanjšamo rob.

Telo rezila se fino obrusi in polira, da dobi lepo gladko in sijočo površino.

4.8 Izdelava ročaja in okrasja

Ščitnik in glavič kovač kuje hkrati s kovanjem rezila. Ščitnik lahko privari ali prikuje na meč, lahko pa ga stisne na rame ter ga učvrsti s pomočjo držala. Držalo je lahko narejeno iz različnih materialov:

- Les
- Kovina
- Žica
- Kost
- Usnje
- Plastika

Držalo je navadno nataknjeno na jezik. Glavič je nato privijačen in s svojo silo potiska držalo k ščitniku in na ta način tvori čvrst držaj. Obstajajo meči, ki imajo celoten držaj kovan v enem kosu, pa tudi skupaj z mečem. Na držalu so potem oviti le usnjeni trakovi, ki omogočijo čvrstejši oprijem.

Samo rezilo je mogoče kasneje še z dodatnimi postopki okrasiti, torej mu dodati ali vrezati okrasje. Izgotovljen meč je priča trdega dela in obrtne spretnosti kovača.

4.9 Izdelava damaščanskega meča

Meč je mogoče izdelati iz ene ali več vrst jekla. Največkrat se uporablja ena vrsta, saj je s tem izdelava meča mnogo bolj enostavna. Pri dveh ali več vrstah je potrebno upoštevati njihove lastnosti. Če se te ne ujemajo, tudi ni mogoče izdelati dobrega meča.

Med najbolj cenjenimi meči na svetu je bil in je še damaščanski meč. Dolgo ni bila znana skrivnost njegove izdelave. Zato so kovači v drugih deželah z graviranjem poizkusili posnemati čudovite vzorce mečev iz Damaska. A skrivnost se je skrivala v pravilni uporabi dveh vrst jekla.

Med kovanjem so damaščanski kovači skovali skupaj dve vrsti jekla. Vsako vrsto so skovali v tanke liste. Polagali so liste drugega na drugega, jih zagrevali in znova kovali. Navadno so uporabljali jeklo in mehkejši material, na primer nikelj. Liste so med kovanjem previjali tudi večkrat. Če je kovač uporabil štiri liste jekla in tri liste niklja, je pri prvem zvijanju nastalo 14 plasti, pri drugem 28 in pri tretjem že 56 plasti. Tako jeklo imenujemo tudi laminatno jeklo.

Med kovanjem teh plasti, se jeklo in nikelj združita v celoto. Takšen meč je zelo gibljiv, vendar ne izgubi trdnosti in trdote jekla. Njegov rob je čvrst, gladek in oster. Damaščanski kovači so izgotovljen meč oprali s kislino, ki je izžrla mehkejši nikelj. Na ta način so na srednjem robu rezila dosegli neverjeten hrapav učinek. Na gladkem delu se je prikazala čudovita struktura zvitih plasti.

V zadnjem času se pojavlja jeklo z imenom wootz, ki je zelo podobno damaščanskemu jeklu. Izdelujejo ga v Indiji in vsebuje zelo veliko ogljika. Pri kovanju se ogljik razporedi v plasti, ki dajejo damaščanskemu podoben vzorec. Če meč spoliramo, opazimo razliko. Meje med plastmi postanejo zelo svetle, jeklo pa potemni. Vzorec postane zelo izrazit in kontrasten. Takšen meč je zelo atraktiven, vendar je primeren le kot okrasni meč, saj je zaradi velike vsebnosti ogljika njegovo rezilo zelo mehko.

4.10 Izdelava japonskega meča

Japonski meči imajo posebno vlogo v njihovi zgodovini. Prvi meč so izdelali bogovi. Sončna boginja Amaterasu Omikami je izdelala prvi meč in ga dala svojemu vnuku Ninigi-no Mikoto, ko ga je poslala za vladarja na Zemljo. Za Japonce imajo meči čarobne moči in celo lastno življenje. Zato so razvili zelo strogo etično kodo za izdelavo, uporabo in vzdrževanje meča. Vojaki, ki so bili premagani v bitki, so molili v templjih k vojnemu bogu Hachimanu in ga spraševali zakaj je njihov več izgubil svojega duha. Obstaja veliko legend, ki govorijo o znamenitih mečih. Ti imajo posebne duhovne moči, ki še povečajo moč in trdnost ter ostrino meča. Ena od teh zgodb pripoveduje o dveh kovačih z imeni Muramasa in Masume. Verjamejo, da sta bila enako spretna rokodelca. Sklenila sta, da se bosta pomerila v izdelovanju meča. Skovala sta vsak svoj meč in se pomerila jeseni, ko je odpadalo listje v jesenskem vetru. Muramasa je dvignil svoj meč v zrak. Vsak odpadli list, ki se je dotaknil roba meča, je presekalo na dvoje. Isto je naredil Masume. Vendar so listi mirno zdrsnili ob meču. Postal je zmagovalec, ker je njegov meč očitno vseboval posebne pravljичne moči.

Zaradi tega so bili kovači mečev posebej privilegirani v japonski družbi. Obiskovalec se jim je smel približati le, če jih je prosil za dovoljenje, da se jim približa. Verjeli so, da le najbolj moralni in duševno bogati ljudje lahko postanejo kovači mečev. Največji mojstri so sloveli tudi kot največji čarovniki in mojstri in so bili enakovredni svojim fevdalnim gospodarjem.

Japonski kovač mora pred kovanjem meča opraviti obred posta in ritualnega očiščenja po šinto religiji. Meč kujejo v belem oblačilu, ki je podoben svečanim oblačilom duhovnikov. V trinajstem stoletju so priznali, da so japonski meči daleč najkvalitetnejši meči na svetu. Dosegli so tako kvalitetno obdelavo jekla, da so jo v Evropi dosegli šele z modernimi metalurškimi postopki v začetku 19.stoletja.

Japonski kovači so uspeli premagati težavo pri izdelavi jeklenih mečev, ki je mučila kovače iz vsega sveta odkar so jih pričeli izdelovati. Meč mora biti zelo trd, da je mogoče njegov rob dobro naostriti in se ne skrha prehitro. Istočasno pa mora biti mehek, da se ne zlomi pri udarcu. Mehek meč ne vibrira močno in lažje absorbira energijo.

Ena izmed rešitev je kovanje meča z listi dveh ali treh različnih vrst kovine kot neke vrste kovinski sendvič.

Listi se položijo drug na drugega, se zagrejejo, se prepognejo in kujejo. To kovač ponovi tudi do dvanajstkrat. Tako je sendvič sestavljen iz nekaj sto tankih lističev sestavljenih iz trdega in mehkega jekla.

Toda japonski kovači so iznašli še boljši način za izdelavo dobrega meča. Za sredico meča so uporabili mehkejšo in laminirano jeklo, za rezilo pa trše, prav tako laminirano jeklo. Potem so ga prepogibali in prekovali več kot dvajsetkrat in s tem dobili skoraj milijon laminiranih plasti. Bili so tudi prvi, ki so uporabili kaljenje meča. Še več, iznašli so način, da so kalili samo rob, sredine pa ne. Na meč so nanесли glino tako, da je iz nje gledal rob. Rob so segreli do austenitne temperature, sredina pa se ni zagrela tako močno zaradi izolacijskih lastnosti gline. Nato so meč kalili. Glina je povzročila, da se je sredina hladila počasi, rob pa hitro. Tako ima japonski meč različne trdnostne lastnosti na robu in v sredini. Robnih pet ali šest milimetrov je tako trdnih in ostrih, da se meč ne skrha niti pri daljši uporabi.

5.0 LEGENDARNI MEČI IZ ZGODOVINE, LITERATURE, FILMA IN IGER

Vsak narod ima legende o mečih. Bojevniški narodi jih imajo veliko. A filmski industriji se lahko zahvalimo, da so nekatere legende postale splošno znane. Vendar vsi niso epski, pravljčni meči, temveč so to meči, ki so jih nosile zgodovinske osebnosti. Govorimo o vladarskih ali zgodovinskih mečih.

5.1 Vladarski (zgodovinski) meči

5.1.1 Meč Črnega princa (Black Prince Sword)

Črnega princa slavijo po njegovi zmagi nad Francozi v bitki pri Agincourtu v Stoletni vojni. Edward, Velški princ (15. 6. 1330 - 8. 6. 1376) je bil najstarejši sin Edvarda III. Angleškega in Phillippe Hainaultske. Najprej so ga klicali Edward iz Woodstocka. Vendar si je že v mladosti pridobil sloves odličnega vojaškega vodje in nadimek Črni princ. Bil je predviden za naslednjega kralja, a je umrl leto dni prej kot njegov oče. Tako je postal prvi Velški princ, ki ga je doletela takšna usoda. Prestol je zasedel potem njegov mladoletni sin Richard II.

Okrog leta 1348 je ustanovil Order of the Garter. Dal si je narediti vojaški oklep z elementi iz črnega usnja in po njem so ga poimenovali Črni princ. Obseden je bil z legendo o kralju Arthurju in je imel namen obnoviti viteštvo okrogle mize. V ta namen je pričel graditi velikansko okroglo stavbo, ki je ni nikoli dokončal. Order of the Garter še vedno

obstaja in obuja tradicije viteštva.

Slika kaže moderno repliko njegovega meča, ki je bil skovan istočasno ob naročilu za njegovo črno usnjeno vojaško opravo. Ob meču je bil v istem dizajnu oblikovano še kratko bodalo. Meč je v bistvu tip škotski enoročni claymore.

5.1.2 Meč Richarda Levjesrčnega (Richard the Lionheart)

Richard I (8. 9. 1157 – 6. april 1199) je bil kralj Anglije deset let od julija 1189 do smrti aprila 1199. Znan je kot močan kralj, plemenit vitez in neustrašen bojevnik. Pridružil se je križarjem ob njihovem pohodu na Jeruzalem. Za ta podvig je dal skovati poseben meč.

Kot markantna osebnost se je zapisal v zgodovino mnogih ljudstev. Tako mu Francozi pravijo Cœur de Lion, imenujejo ga tudi oc-e-no (da in ne v jeziku d'òc), zaradi njegovega

spreminjajočega se razpoloženja, Saraceni so ga imenovali Melek-Ric ali Malek al-Inkitar, kar pomeni kralj Anglije.

Med angleškimi podaniki so ga včasih posmehljivo označili za "odsotnega kralja", saj je Angliji dejansko vladal le šest mesecev, ostalo je preživel med Saraceni na križarskih vojnah in v vojnem ujetništvu. Poleg tega je slabo govoril angleško, saj je večino časa pred pričetkom vladanja preživel v svojem vojvodstvu Akvitanija na jugozahodu Francije. Vendar so ga do največje slave privedle zgodbe o Robinu Hoodu in roman Walterja Scotta Ivanhoe.

Njegova smrt je bila nenavadna. Nek kmet je v mestu Chalus v Akvitaniji med oranjem zadel na zaboj poln zlatih kipcev in kovancev. Vazalni knez, čigar kmet je bil tlačan, je menil, da je najdba njegova. A Richard jo je zahteval zase. Ker se je vazalni knez uprl, je Richard napadel in oblegal mesto. Med obleganjem je Richard jahal brez zaščitnega oklepa okrog obzidja. Videl je lokostrelca, ki je nameril puščico nanj. Posmehljivo je zaustavil konja in zaploskal lokostrelcu. Ta je puščico sprožil in zadela je Richarda v rano. Rana sicer ni bila smrtna, a je bil zelo prizadet zaradi dogodka, da zdravnikom sploh ni pustil, da ga zdravijo. Zaradi zastrupitve s krvjo je umrl aprila 1199. Pokopali so ga v samostanu Fontvraud pri mestu Anjou v Franciji.

Na sliki ob naslovu je prikazana sodobna replika originalnega meča.

5.1.3 Meč Karla Velikega

Karla Velikega (2. 4. 742 – 28. 1. 814) imenujejo še Carolus Magnus, a tudi Charlemagne (izg. Šarlmein). Bil je kralj Frankovske države od leta 768 do 814. Imajo ga za duhovnega ustanovitelja kasnejših francoskih in nemških monarhij. Na jugu v Španiji, je ustavil prodor Saracenov, na vzhodu je dosegel meje Bizanca. Bil je vladar prve večje in bolje organizirane države v Evropi po padcu Rimskega imperija. Tako si je zaslužil še naziv očeta srednjeveške Evrope. Za svoj čas je bil zelo uporna, praktična, strastna in inteligentna oseba, saj je govoril veliko jezikov. Poleg tega je treniral različne vojaške veščine, kot vodja je znal navdušiti privržence. Bil je vešč uporabe različnih orožij, a najbolj mu je ležal meč. Tako si je dal izdelati lasten meč, ki je najbolje ustrejal njegovi tehniki.

Sliko je izdelal znameniti Albert Dürer in na njej je prikazan Karel Veliki z dvema vladarskima znamenjema, jabolkom, ki ponazarja bogastvo, in mečem, ki ponazarja kraljevsko moč. Po pričevanju zgodovinarjev je Dürer na tej sliki narisal prav ta meč, ki si ga je dal Karel skovati po naročilu.

5.2 Drugi zgodovinski meči

Curtana, meč usmiljenja ali meč Edvarda Mučenika (Edward the Confessor 1003 – 1066 je bil zadnji Anglosaški kralj). Ta meč je simbolično zlomljen, ima kratko rezilo, ki se zaključuje z ravnim pravokotnim zlomom. S tem ponazarja moč usmiljenja vladajočega suverena države. Pred tem naj bi bil v lasti Ogier the Dane, legendarnega danskega heroja.

Jewelled Sword of Offering (Meč darovanja) je meč iz zakladnice angleških kraljev, ki ga pokažejo ob kronanju britanskega kralja. Njegov prvi lastnik je bil kralj George IV, kralj Združenega kraljestva Velike Britanije in Irske (1820-1830).

Zulfigar, meč muslimanskega preroka Mohameda, ki sta ga kasneje uporabljala še njegova naslednika Ali ibn Abu Talib in Husayn ibn Ali v bitki pri Karbali.

Marsov meč, meč Atile, voditelja Hunov. Trdil je, da mu ga je dal v uporabo sam rimski bog vojne Mars.

Honjo Masamune, meč iz šogunata Tokugawa, narejen leta 1603.

Boabdil, meč zadnjega mavskega kralja Španije.

Tizona in **Colada** sta bila meča El Cida, legendarnega španskega vojaka, konkvistadorja in vladarja Mehike.

Lobada (tudi **Lobera**) je bil meč kralja Sv. Ferdinanda III Kastiljskega.

Wallace je bil veliki škotski meč claymore, ki ga je uporabljal škotski domoljub in vitez William Wallace, ko je vodil upor proti Angliji v drugi polovici 13. stoletja.

Bhawani Talwar je bil meč velikega maharadže Chatrapati Shivaji Raje Bhonsale, vladarja kraljestva Maratha v Indiji. Podarila bi mu ga naj boginja Tuljabhavani.

Ryūjin je bil meč v lasti Nitta Yoshisada, velikega samuraja. Ta je ponudil svoj, z zlatom prevlečeni meč za dovoljenje, da njegova vojska prepešači pečine. Z manjšim mečem si je kasneje oddrobil lastno glavo, ko so ga nasprotniki obkolili.

Crocea Mors je bil meč Juliusa Caesarja.

Philippian je ime meču, ki ga je Kleopatra poklonila Marku Antoniu. Meč je Antonio izgubil in zato ga je Octavian premagal v bitki pri Actiumu.

A tukaj spiska še ni konec. Na internetu sem našel zapise še o vsaj 50 mečih različnih zgodovinskih osebnosti, ki pa širšemu krogu bralcev niso podrobneje znane.

5.3 Literarni, pravljичni ali epski meči

Gram – nordijska mitologija

V severnjaški mitologiji je Gram (srd, jeza) ime meču, ki ga je uporabil Sigurd (Siegfried), da je ubil legendarnega zmaja Fafnirja. Naredil ga je kovač Wayland po navodilu vrhovnega božanstva Odina. Ta ga je zapičil v čudežno drevo Barnstokk, da bi ga nihče ne mogel izvleči. Drevo je raslo v dvorani Volsung. Tja je pot zanesla Sigmunda, Sigurdovega očeta, ki mu ga je uspelo izvleči. Ta meč je bil večkrat zlomljen in znova prekovan. Ko so ga prvič prekovali, je dobil novo moč. Lahko je preklal nakovalo.

Balmung, Nothung – ep o Nibelungih (Nibelungenlied)

Siegfridov meč se v epu o Nibelungih imenuje Balmung. V operah Richarda Wagnera, kjer obravnava ta ep, se meč imenuje Nothung.

Excalibur (Osvobojen iz kamna) – legendarni meč kralja Arturja.

V evropski mitologiji ni bolj znanega meča kot je Excalibur, legendarni meč kralja Arturja (King Arthur). Menda naj bi imel magične lastnosti in nedvomno najbolje predstavlja stoletja britanske državnosti. V zgodnjih britanskih pesnitvah in literarnih delih se pojavljata dva meča, eden je znameniti meč, ki ga Artur potegne iz kamna (Meč v kamnu, Sword in the Stone), drugi pa tisti, ki mu ga da vila iz jezera (Lady of the Lake) in se imenuje Excalibur. V starih legendah iz Welsha se imenuje Caledfwlch.

Ker so legende o kralju Arturju zelo zanimive, so jih kasneje v različnih oblikah obdelali številni znani, a tudi anonimni avtorji. O tem, kako je Artur pridobil Excalibur, krožijo mnoge razlage v nešteti pesnitvah, ki govorijo o velikem kralju. V zgodbi Merlin, ki jo je napisal Robert de Boron in je postala osnova za številne filme, je Artur do meča prišel tako, da ga je izpulil iz kamna. To je po božjih napovedih zmozel narediti "le pravi kralj", nezakonski sin Utherja Pendragona, umorjenega kralja.

Avtor Sir Thomas Malory je v zgodbi Suite du Merlin zapisal, da je Artur v bitki s kraljem Pellinorom prvi meč, imenovan Caliburn, prelomil. Zato ga je vrgel v jezero, kjer ga je vila iz jezera (Lady of the Lake) prekovala v nov, magičen meč. Dejala je: "Naj bo ime mu Excalibur, kar pomeni le - Jeklosek!" Artur ga je vzel iz njene roke, ki jo je do komolca pomolila nad gladino jezera.

Ko je Artur umiral, je zaprosil svojega prijatelja Sira Bedivera (v nekaterih zgodbah se imenuje Sir Griflet), da vrne meč vili iz jezera. Ta je zelo nejevoljen, saj meni, da je meč preveč dragocen, da bi ga vrgel v vodo. Zato se dvakrat pretvarja, da je izpolnil prijateljevo naročilo. Obakrat ga Artur podrobno izpraša, kaj je videl. Ko mu Bedivere razloži, da je videl, kako se je meč potopil v jezero, ga Artur jezno okara, da ni izpolnil njegovega naročila. Tretjič prijatelj le vrže meč v jezero. A še preden se ta dotakne jezerske gladine, se iz vode naglo dvigne ženska roka in prestreže meč v letu. Potem roka meč počasi povleče pod vodo.

V starih velških legendah je njegov meč znan kot Caledfwlch. V zgodbi Culhwch and Olwen je ta meč najdragocenejši predmet, ki ga ima Artur v lasti. Poleg njega ga je lahko uporabljal le še njegov vojščak Llenlleawg the Irishman, da je zmozel premagati in ubiti Irskega kralja Diwrnacha ter oteti njegov čarobni kotel. Ime Caledfwlch naj bi izhajalo iz imena magičnega irskega meča imenovanega Caladbolg, oziroma meč-blisk, ki je bil nazadnje v lasti Fergusa mac Roicha. Caladbolg je bil meč neverjetnih moči in v bitke so ga nosili največji irski legendarni heroji.

V zgodbi The Dream of Rhonabwy, ki jo pripisujejo pripovedovalcu Mabinogionu, je zapisano:

Potem so slišali, da je bil pozvan Cadwr lord Cornwallski. Videli so ga, kako povzdignil je roko svojo, v njej držal je meč Arturjev. Videli so gravuro iz dveh himer na zlatem držalu; ko bil je meč izvlečen iz nožnice, se je videlo, da iz njunih ust bruhata dva ognjena plamena. Tako je bil strašen na pogled, da nikomur ni bilo lahko gledati ga. A nato je gostitelj pomiril prisotne in razburjenje se je poleglo. Lord se je obrnil in stopil nazaj v svoj šotor.

— From *The Mabinogion*, translated by Jeffrey Gantz, prevod prevoda: Andrej Ivanuš

Knjiga Zgodovina britanskih kraljev (History of the Kings of Britain), ki jo je napisal Geoffrey of Monmouth, je prvi vir, ki izven velškega prostora, omenja meč. V njej je zapisal, da je bil meč skovan na Avalonu. Velško ime Caledfwlch polatini v Caliburn, oz. Caliburnus, kar dejansko pomeni jeklo. Kasnejši zapisovalci zgodovine so ime uporabljali po svoje in ime spremenili v Excalibur, kar je okrajšava za Ex Calce Liberatus, oziroma "osvobojen iz kamna".

Na sliki je moderna "replika" meča kralja Arturja. Kot vidimo, so se izdelovalci le v groben držali gornjega opisa.

Kusanagi-no-Tsurugi (草薙の剣, "Meč - kosec") – legendarni japonski meč

Ta meč je za japonsko literaturo in japonsko državotvornost prav tako pomemben kakor Excalibur. Meč je eden izmed treh svetih imperialnih insignij (Imperial Regalia of Japan). Na začetku so ga imenovali Ama-no-Murakumo-no-Tsurugi (天叢雲劍), "Meč,

ki zgrinja nebeške oblake", kasneje pa je dobil popularno ime Kusanagi-no-Tsurugi, "Meč - kosec".

Nastanek tega meča je prežet z legendami. Japonski bog Susanoo je srečal užaloščeno družino deželnih bogov (kunitsukami), ki jo je vodil Ashinazuchi v provinco Izumo. Povedali so mu, da je njihovo družino oropala in skoraj v celoti pobila grozna Yamata-no-Orochi, osmeroglava kača iz Koshija. Požrla je že sedem od osmero hčera. Ker je napovedala, da bo kmalu požrla še osmo, ki ji je ime Kushinada-hime, so se odločili za beg.

Susanoo se odloči, da jim pomaga. Zato je šel, da prouči pošast. Po kratkem, a nedokončanem boju, se je vrnil z načrtom, kako jo premagati. Za povračilo je zahteval le, da se Kushinada-hime poroči z njim, s čimer se je Ashinazuchi strinjal. Da bi ga spremljala med bitko, je svojo drago spremenil v glavnik in si ga zataknil v lase. Potem je dal natančna navodila za pripravo bojišča.

Pripraviti so morali osem sodov riževega vina (sake). Te so morali položiti na podstavke, ki so jih namestili izza ograje z osmimi vratci. Osmeroglava kača je padla v past. Skozi vsaka vratca je potisnila po eno glavo in skušala popiti sake. Sedaj je Susanoo izvlekel svoj meč, imenovan Worochi-no-Aramasa, in z njim hitro sekal eno glavo za drugo. Ko je končal je naskočil še repe, teh je imela tudi osem. V četrtem repu je našel veliki meč, ki ga je imenoval Ama-no-Murakumo-no-Tsurugi.

Tega je za nekaj časa posodil boginji Amaterasu, ki je z njegovo pomočjo poravnala nekaj starih zamer. V zapisih se meč pojavi nekaj generacij kasneje, v času vladanja dvanajstega imperatorja z imenom Keikō. Ta je meč podaril svojemu velikemu vojščaku Yamati Takeruju z drugimi darili, ki mu jih je podarila vladarjeva teta Yamato-hime devica templja Ise, ker je obvaroval nečaka pred prevratom. Že kmalu se darilo izkaže zelo koristno. Izdajalski vojskovodja, ki je poskušal s prevratom, se zapodi za Yamatom. Preseneti ga sredi travnate planjave. S puščicami ubije konja in zažge travo, da bi Yamato živ zgorel. V obupu Yamato izvleče legendarni meč in prične z njim kositi travo. Okrog sebe odkosi dovolj širok obroč, da ogenj nima več goriva. Istočasno odkrije, da lahko z mečem ogenj razpiha tako, da ga usmeri nazaj proti sovražniku. Bolj, ko maha, bolj se ogenj razplamteva in na koncu se razdivja v požar, ki zajame sovražnike in doživijo smrt, ki so jo namenili njemu. V zmagoslavju meču spremeni ime v Kusanagi-no-Tsurugi ali "Meč, ki kosi travo", tudi "meč - kosec".

Kasneje se je Yamato Takeru tudi poročil. Padel je v boju z neko pošastjo, potem, ko je zanemaril ženin nasvet, naj le vzame "kosca" s seboj. Sliki prikazujeta dve različni repliki meča. Kako je zares izgledal, ni opisano nikjer.

5.4 Filmski meči

Toliko je dobrih filmov v katerih nastopajo fantastični in eklatni meči. Vsak po svoje pripoveduje svojo zgodbo skupaj z glavnim junakom ali junakinjo. Slednje so redkejše, a tudi Red Sonia je imela svoj meč. Za potrebe filmske industrije oblikovalci in najboljši kovači izdelujejo meče po posebnem

naročilu. Te meče potem filmski igralci v svojih rokah spremenijo v legendarne in zgodovinske meče, v meče srednjeveških pravljic in vesoljskih sag.

V zgodovinskem filmu, ki temelji na resničnih možeh in ženah, se uporabijo replike mečev, ki visijo po posameznih muzejih ali jih najdemo narisane na slikah, ki upodabljajo te osebe. Takšne meče sem opisal že v poglavju o zgodovinskih mečih.

Tako se tukaj bolj osredotočim na meče fantazijskih, izmišljenih likov ali likov ki temeljijo na dejanskih zgodovinskih dejstvih ali na verjetnih zgodbah. Vendar pa nikakor ne morem obdelati prav vseh mečev, ki so se pojavili v številnih filmih. Tako bom pripravil pregled le nekaj mečev, ki smo jih imeli priliko "na hitro" videti v nekaterih filmih.

Last Samurai

5.4.1 Trije veličastni

Last Samurai v filmu The Last Samurai

Začnimo tokrat s katano Last Samurai (zadnji samuraj) iz filma The Last Samurai, kjer je glavno vlogo odigral Tom Cruise. Za film je bilo izdelanih več različnih mečev. Filmarji so se potrudili in si jih dali izdelati v delavnici Bushida Musashija, ki slovi kot najboljši živeči izdelovalec katan. Vsi meči so bili izdelani izredno natančno in skrbno, saj je mojster proučil na stotine slik starih mečev. Vse katane so dejanski meči in jih je mogoče normalno uporabiti v resnični borbi. Njihove cene so na zbirateljskem trgu izredno visoke. Že replike teh mečev stanejo več kakor 1.000 dolarjev. Ob katani se vedno izdela še vakitashi, kratek meč. Ta je dejansko pomanjšana replika velikega meča, ki pa upošteva tehnološke elemente manjšega predmeta.

Ibelin v filmu Kingdom of Heaven

Kingdom of Heaven iz leta 2005 je epski film, ki ga je režiral Ridley Scott. V njem igrajo Orlando Bloom, Eva Green, Jeremy Irons, David Thewlis, Marton Csokas, Brendan Gleeson, Kevin McKidd, Alexander Siddig, Ghassan Massoud, Edward Norton, Jon Finch, Michael Sheen and Liam Neeson.

Zgodba govori o križarjih iz 12. stoletja. Francoski vaški kovač se pridruži skupini križarjev, ki gredo braniti mesto Jeruzalem pred napadi Muslimanov in Kurdov, ki jih vodi Saladin. Zgodba je izmišljena, čeprav v grobem temelji na biografiji Baliana iz Ibelina. Tako je v filmu meč dobil ime po srednjeveški francoski pokrajini.

Maximus v filmu Gladiator

Gladiator je tudi film režiserja Ridleyxa Scotta, a tega je posnel leta 2000. Igrajo Russell Crowe, Joaquin Phoenix, Connie Nielsen, Oliver Reed, Djimon Hounsou, Derek Jacobi, and Richard Harris. Crowe je upodobil generala Maximusa Decimusa Meridiusa, ljubljenega vojskovodjo imperatorja Marcusa Aureliusa. Tega izda in umori lastni sin Commodus. Ker Meridius ne želi biti lojalen novemu diktatorju, ta ukaže, da ga ubijejo. Maximus uspe uiti morilcem in pohiti domov. A pride prepozno, morilci mu pobijejo vso družino. Skrušen se onesvesti in tako ga zajamejo in prodajo v sužnost. Po dolgem trpljenju prispe v Rim kot gladiator. Tukaj pripravi ustrezno maščevanje diktatorju in morilcu.

5.4.2 Gospodar Prstanov (Lord of the Rings)

Tega filma in njegovih mečev ne smemo nikakor spregledati. V tej epski sagi junaki in junakinje uporabljajo veliko legendarnih mečev. Pregledali bom le tri in k njim pripisal kratko zgodovino, kot si jo je zamislil J.R.R. Tolkien v knjigah Hobbit, Gospodar prstanov, Silmarillion in Nedokončane zgodbe (Unfinished Tales). Slike so pridobljene s filmskih strani te sage. Edina posebnost je meč Hadhafang, ki ga uporablja Arwen, polvilinska kraljica. Ta meč si je zamislil režiser filma Peter Jackson in ga ni mogoče najti v nobeni Tolkienovi zgodbi. Kot osnovo je Jackson vzel Tolkienove etimološke zapise iz leta 1930, kjer je moč najti besedo "hadhathang" (tudi "havathang", "hadhafang"), kar sam avtor trilogije prevaja kot "sekač množice".

Glamdring je meč, ki ga nosi Gandalf. Ime Glamdring (sindarinško) pomeni "tolkač sovragov". Pred njim naj bi bil v lasti Turgona. Glamdring in njegov meč dvojček Orcrist so Goblini in Temnega gorovja imenovali "Tolkač" in "Pikač".

Sting ali "želo" je manjši meč, oziroma bodalo, ki so ga izdelali vilini in sveti, ko so v bližini Orki. Z njim je v zgodbi Gospodar prstanov oborožen Frodo.

Anduril (Narsil) je med vsemi najznamenitejši in na koncu pripade kralju kraljev Aragornu. Meč se najprej imenuje Narsil (sindarinško), kar pomeni "Rdeč in bel plamen". Potem je bil zlomljen in znova prekovan. Dali so mu novo ime Anduril (jezik quenya), kar pomeni "Plamen zahoda". Tolkien je pri "oblikovanju" tega meča uporabil legende o mečih Tyrfinng in Gram.

V Tolkienovih zgodbah je bil Narsil najprej last kralja Elendila iz Dúnedaina. Meč je skoval škrat Telchar iz Nogroda v začetku prvega obdobja. Znameniti kovač in rokodelca je izdelal tudi nož Angrist, s katerim so izrezali silmaril iz krone Mogote in iz šlema Hador, ki sta bila v lasti Túrina Turambarja. Mečevo ime tako v sindarinščini kot v jeziku quenya namiguje na Sonce (rdeč) in Luno (bel). Kako je meč prispel v roke kralja Elendila ni nikjer posebej zapisano. Ve se le, da ga je prinesel s seboj v Middle-earth ob koncu drugega obdobja. V tem času, ko pade mesto Númenor, postane veliki lord in prvi kralj Gondorja in Arnorja. Meč Narsil uporabi v vojni Zadnje zaveze (Last Alliance) proti Sauronu. V tej vojni, med obleganjem Barad-dûra, Elendil in Gil-galad prevladata Surona, a ob tem se meč prekolje. Elendil pade, a ostanek meča pobere njegov sin Isildur in z delom meča ob držalu (s hiltom)

odreže Edini prstan skupaj s prstom s Sauronove roke in s tem prekine čarovnijo. Sauron izpuhti in njegov duh izgine za veliko let. Vendar ostane njegova zlobna duhovna moč v prstanu.

Isildurov vazal, plemič Othar, pobere drugi del meča in ga shrani. Ob Isildurovi smrti preide v posest še ročaj. Oboje odnese vilincu Imladrisu v Rivendell, ker meni, da zmorejo meč na novo prekovati le oni. Meč je prekovan sredi Vojne za prstan, kot je opisana v zgodbi Gospodar prstanov. Prekovan je bil v čast ponovnega odkritja in posesti Prstana ter odločitve, da se v ognjih Mogote zlobni prstan pretopi. V last ga dobi Aragorn, pravi dedič Isildurjev in Elendilov. Z njim ob boku z Druščino prstana odpotuje, da uniči Prstan.

Po mnogih težavah jim to uspe. Aragorn dokaže, da je pravi naslednik lord in kralj Gondorja in Arnorja. Kot dokaz mu služi prav

prekovani meč. Ta meč je tudi pravični meč, ki prevlada na silami zla. Je tudi simbol vseh prerokovanj, ki napovedujejo padeč zla in zmago pravičnikov.

Izgled meča je opisan v drugi knjigi z naslovom Druščin prstana. Na rezilu meča je mogoče videti sedem zvezd med sliko polmeseca in vzhajajočega sonca. Nad njimi so izpisane rune. Ko je bil znova prekovan je bleščal in sijal, sončna svetloba je bleščala rdeče in mesečina belo in njegov rob je bil trd in oster.

Nekateri namigi v Tolkienovih zapisih poleg gornjega povedo, da je tudi ta meč svetil v "vilinski svetlobi", ko se je bližala nevarnost. Podobno, kot sta to zmogla Sting in Glamdring. Razlika je v tem, da je žarel rdeče na dnevni svetlobi in belo v mesečini. V knjigi je izrecno navedeno, da je meč preklan na dva dela. V filmu je režiser meč razbil na več kosov. V filmski verziji ga Isildur zgrabi za ročaj v trenutku, ko Sauron stopi nanj in ga zdrobi.

V filmu sveti le Sting, medtem ko Glamdring to ne počne. Jakson v enem od svojih intervjujev odkrito priznava, da so pri oblikovanju mečev to podrobno iz knjige spregledali. Po drugi strani pa so oblikovalci predmetov in orožja za film natančno študirali odlomke iz knjig z opisi. Posvetovali so se z jezikoslovci in v notranjost votlega glaviča s pisavo tengwar zapisali: "Narsil essenya, macil meletya, telchar carnéron navrotessë," kar prevedemo z: "Narsil moje je ime, mogočen sem meč in Telchar me je skoval v Nogrodu." Ko je bil prekovan v Anduril, so mu dodali nove rune na telo meča: "Anar. Nányë Andúril i né Narsil i macil Elendilo. Lercuvanten i móli Mordóreo. Isil", kar prevedemo kot: "Sonce, sem Anduril, ki bil nekoč Narsil sem, meč Elendilov. Mordorski sužnji naj bežijo pred menoj, Luna." Tolkien je zapisal, da so na licu rezila napisane rune, njihov pomen pa so dodali oblikovalci filmskega meča.

5.4.3 Svetlobna sablja (lightsaber) v filmu Star Wars

A brez "bodočnosti" ne gre. Tudi v daljni prihodnosti bodo obstajali vitezi in bojevali se bodo z meči. Ti pač ne bodo jekleni, temveč raznobarvni energijski snopi. A način in tehnika bojevanja bo praktično ostala ista. Star wars je legendarna vesoljska, epska in kulturna šest-logija, ki je nastala v glavi Georga Lucasa (filmi od štiri do šest so nastali leta 1977, od ena do tri pa leta 2005).

Svetlobna sablja je sestavljena iz kovinskega držala dolgega skoraj meter, ki je osnova za energijski svetlobni snop. Ideja zanjo je nastala med pripravami za snemanje filma. V prvi trilogiji je bil svetlobni tok ustvarjen z rotoskopsko tehnologijo. To je poseben način animacije na že gotov film. V drugi trilogiji so uporabili računalnike in

digitalizacijo filma. V raziskavi leta 2008 je več kot dvatisoč filmskih navdušencev dejalo, da je to najbolj fantastično orožje, ki so ga iznašli ustvarjalci ZF filmov.

Kot je bilo rečeno, ima sablja skoraj meter dolgo držalo s stikalom, ki vklopi ali izklopi energijski raznobarven žarek. Ta energija je tako močna, da lahko preseka kovino in tudi druge materiale, ki jih še nismo izumili. Le energijski žarek druge sablje jo lahko ustavi. In seveda energijski ščiti ter zidovi tudi. Sablja ob zamahovanju daje od sebe poseben hrum, ko se dotakne druge sablje švisti in poklja. Sablje uporabljajo Jedi vitezi in njihovi nasprotniki Sithi. V vsakem filmu šest-logije se pripeti vsaj en dvoboj s svetlobnimi sabljami.

Ker je to tako "kul" orožje, so ga hitro pograbili še drugi ustvarjalci vesoljskih streljačin in pustolovščin.

5.4.4 Meči iz RPG iger in podobno

Novejši pravljčni meči izhajajo iz računalniških iger. Iger je veliko, zato je mnogo "legendarnih" mečev. Kakor nastajajo nove igre, tako nastajajo vedno novi kulturni meči. Skušal sem zajeti deset najboljših mečev iz teh svetov.

Načeloma ni pomembno koliko pošasti je potrebno pobiti, da naš heroj otme princezo in si jo domov pripelje za ženo, pomembno je, da ima pravi meč. V RPG svetovih meč ni nikoli samo kos lepo izdelanega in okrašenega jekla. Ne, dodati je potrebno še magične moči, zakletve in zarotitve, skrivnostne zapise in drugo šaro, ki se skriva v kotičkih soban, skrivnih hodnikih in na neverjetnih drugih mestih.

Pojdimo, torej, po vrsti od desetega mesta do prvega.

10. The Masamune (Final Fantasy series, Chrono Trigger)

V Final Fantasy VII je najbolj znani meč Sephiroth in njegovo ime igričarjem morda leži mnogo bolj v ušesih. A v vseh delih se nahaja bolje "opremljeni" meč Masamune. Meč je poimenovan po legendarnem kovaču mnogih samurajskih mečev iz 12. stoletja z imenom Goro Masamune (Goro Nyudo). Še en meč najdemo, ta ima ime Muramasa in je meč nasprotnikov. Meč Masamune je prikazan kot katana z ravnim robom. Njegova pomembna lastnost je, da je njegova uporaba omogočena le Magom (Mages).

9. The Crissaegrim (CastleVania: Symphony of the Night)

Mnogi meča ne poznajo po imenu, a le malokdo pozabi "efekt rezila" v igri SotN. V nekaterih pogledih so lastnosti meča malo predimenzionirane in je mogoče z njegovo pomočjo lažje zaključiti nivo ali igro. A kdo bi se na to oziral!

8. The Ashbringer (Warcraft series)

Meč, ki bi mu po naše lahko rekli "upepeljevalec", si je zamislil Alexandros Mograine kot najbolj zlobno-uničevalsko orožje v zgodovini mečeslovja. In zadeva deluje – meč in njegov lastnik spreminjata žrtve v kupčke pepela in se prežgeta skozi bojno polje. A nesreča nikoli ne počiva. Ko sin Renault z njim ubije očeta, se rezilo skrha in meč ovije prekletstvo.

7. The Heavenly Sword (Heavenly Sword)

Marsikateri igričarski navdušenec bo ob "nebeškem" meču prezirljivo zamahnil z roko. Porekel bi: "Kje pa je mogočno rezilo Blades of Chaos, Kratosov meč iz iger God of War?" Vendar tudi Heavenly Sword ni od muh, ko drvimo z njim naokrog vrteč ga v tornadu podobni zadevi s nekakšnimi nihali. Ali v roki z uporabo hitrih kombiniranih napadov, kjer ga je mogoče "predelati" v dvoročni meč. Ta je sicer

počasnejši, vendar bolje reže! Njegova raznovrstnost premaga mogočnost Blades of Chaos. Zatorej le stegnite prste na tipkovnico po Heavny Sword, saj je God of War III že prišla na vaš računalnik.

6. The Keyblade (Kingdom Hearts series)

Keyblade čisto tehnično gledano ni meč, temveč nekakšen ključ v obliki meča. Ko z njim razbijamo različne verige in ključavnice obešanke, se njegov izgled spreminja in z njim njegove lastnosti, na boljše ali na slabše.

5. Soul Edge/Soul Calibur (Soul Calibur series)

Soul Calibur 4 je precej "spolzka", oziroma "zvijačna" igra, ne res? Notri imamo kar dva meča Soul Calibur in Soul Edge, eden je na strani dobrega, drugi na strani slabega. Tam najdete kar nekaj pošastkov iz Star Wars filmov. Če ne bi bilo tam toliko gumbov, da smo kar zmedeni! Ampak sama meča pa čisto kul izgledata.

4. The Soul Reaver (The Legacy of Kain series)

O tem meču ne smem preveč razpravljati, ker vam razkrijem preveč lastnosti igre in njenega zapleta. Vsekakor je meč, ki je vreden bivšega vampirja Raziela, a tudi njegovega nasprotnika korda Kaina, ki... ups, sem že skoraj preveč izdal. Le tisto o povezavi samega bistva ali esence meča z Razielom ne jemljite preveč filozofsko.

3. Frostmourne (Warcraft series)

Frostmourne je meč v lasti Arthasa Menethila, ki je bil nekoč kronski princ Lordaerona, predan paladin and bodoči kralj. Trenutno, torej na začetku igre, pa močan tiran, vladar ledenga kontinenta Northrend in poveljujoči armadam Scourge. Saj poznate zgodbo naprej? Ne? Kaj pa Frozen Throne? Saj vem, da se hecate... Ne bom obnavljal celotne igre, le to naj povem, da se vse zaključi pred licem Arthasa čakajoč na Wrath of the Lich King Expansion pack. Do takrat pa bo meč Frostmourne gladoval...

2. The Buster Sword (Final Fantasy VII)

Le redki meči doživijo tako povzdignjen, kulturni status kot Buster Sword Clouda Strifeja. Še posebej, ker se vsi sprašujemo, le kako lahko tako lahkotno prenaša ta "hlod" s seboj in celo samo z eno roko? A v računalniških igrah to niti ni najbolj pomembno, sploh pa ne zakoni fizike, matematike, religije in filozofije. Zadeva je v roki zato, da z njim namahamo krute sovraže.

No, v dodatku Advent Children so meč le malo stanjšali in dodali posebno lastnost - lahko se razdeli na manjše meče. Kar je zelo koristno, tam nekje, proti koncu igre, ko je potrebno kar hitro mahati, da sovragi storijo bridko smrt. Za nagrado se igra celo spremeni v kratko filmsko sceno. Vau!

1. The Master Sword (The Legend of Zelda series)

"Mojstri ga uporabljajo in tudi ti ga lahko imaš."
("Master using it and you can have this")

Ko pomislimo na resnično kulturni meč iz računalniških iger, nam ostane samo eden. To je Master IZ Legend of Zelda. Stokrat lahko pritisnemo ESC tipko, a to dejstvo ostane. Ta meč ni samo kos jekla z rezilom na eni strani. Vsak "pravi" igralec lahko takoj prepozna bleščečo senco, modro držalo z zlatim simbolom Tri-Force.

V prvih igrah za NES je bil podoben leseni palici in bil je tam, kjer je bil, kjer si ga lahko takoj pobral, ko si zbral 12 srčnih zaboječkov ali karkoli so že bili. Ja, in tri si že imel kar takoj na začetku, ker ti jih je dobri programer poklonil iz človekoljubja. Ko je tehnologija napredovala in so imeli procesorji več transistorjev v sebi, je meč že dobil bolj kraljevsko počivališče. Sledil je spodoben podstavek, pa lastno svetišče in končno cela hiša s templjem in sveto sobo za

meč. Tudi meč se je razvijal in na koncu je postal štiri-edini meč. Vsako rezilo ima svojo barvo za zabavno kooperativno avanturo The Legend of Zelda: Four Swords Adventure. Le kaj še sledi?

5.4.5 Drugi meči iz sodobnih namišljenih svetov

Zanbatou - To je neverjetno velika katana s skrivnostnim mitičnim ozadjem japonskih pravljic. Ustvarjalci različnih televizijskih serij, anime, knjig in računalniških iger ga pogosto uporabijo za svoje namene.

Vorpal - To je ime meča, ki si ga je izmislil Lewis Carroll v svoji pesmi "Jabberwocky". V pesmi je polno novih in nesmiselnih besed. V mnogih delih fantastične literature, igrar, slikah, ipd. so avtorji uporabili ta meč in mu dodali različne magične sposobnosti.

Stormbringer - Magični meč iz zgodb Michaela Moorcocka je črne barve in ima sposobnost, da posea duše iz žrtev in njihovo energijo preda lastniku meča. Meč ima občasno lastno voljo in se lahko tudi obrne proti lastniku.

Albion - V televizijski seriji britanske televizije so meč s tem imenom potisnili v roke Robinu Hoodu. Meč je eden izmed sedmih mečev Waylanda in ima določene magične možnosti. Najbolj zanima je ta, da z njim ni mogoče ubiti lastnika meča.

Katana Jack - V risani seriji Samurai Jack prejme od svojega očeta katano, ta pa jo je dobil od bogov. Ti so meč naredili mogočen na ta način, da so vanj skovali "najboljši duh dobrote človeštva". Ta meč je edini, ki se lahko upre neverjetni moči zlobnega duha Akuja, čeprav ga ne more pobiti do konca. Tudi s to katano ni mogoče ubiti Jacka.

V japonskih anime in mangah najdemo obilo različnih katan, a tudi zahodnjaških mečev in orientalskih sabelj z nenavadnimi imeni in magičnimi lastnostmi.

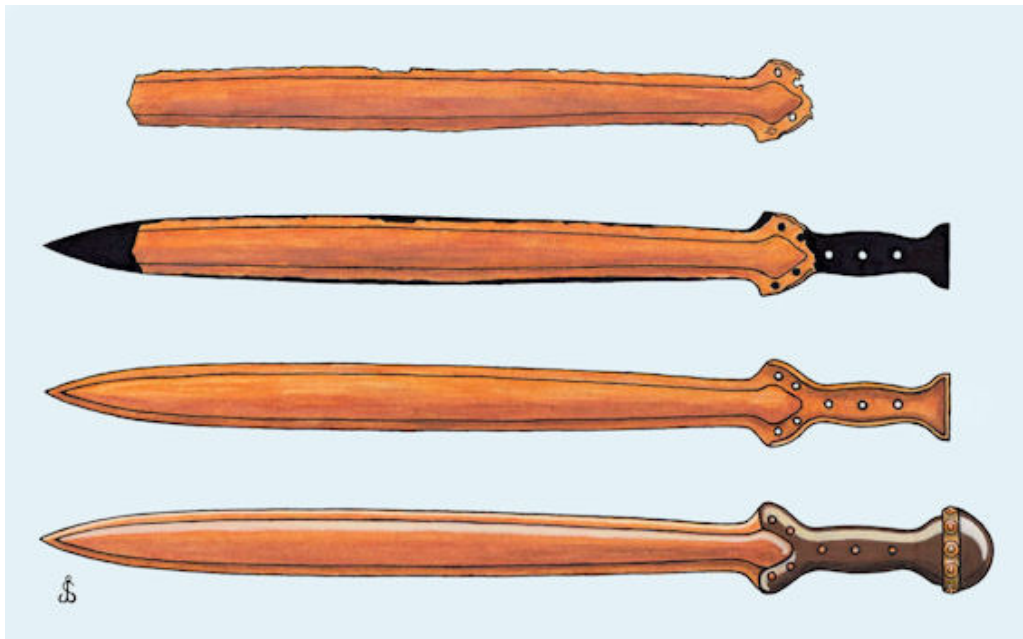
6.0 MEČI NA SLOVENSKIH TLEH

6.1 Bronastodobni meč iz Radovljice

Leta 1888 so na sotočju Save Bohinjke in Save Dolinke pod Radovljico našli del kratkega bronastega meča. Bila je izjemna najdba, ki so jo takoj uvrstili med najpomembnejše kulturne sledi človeka na tem območju. Meč arheologi postavljajo v pozno bronasto dobo, nekako 900 let pred našim štetjem. Radovljiško najdbo je že leta 1888 prvi opisal Karl Deschmann v *Vodniku Deželnega muzeja v Ljubljani*. Deschmann navaja, da gre za polomljen kos meča s sotočja obeh Sav, ki meri 37 cm in mu manjka ročaj, a na razširjenem delu so štiri luknje za zakovice. Meč hranijo v Arheološkem oddelku Narodnega muzeja Slovenije.

Slika originalnega meča

Rekonstrukcija bronastodobnega meča iz Radovljice (risba Jure Sinobad)

Napredek veščine obdelovanja kovin v pozni bronasti dobi je omogočil, da so kratki meči postali alternativa zgodnejšim nožem in trikotnim bodalom. Čeprav je obojestransko brušeno rezilo omogočalo rezanje, sekanje in zabadanje, so bili kratki meči skoraj neuporabni za sekanje. Zaradi majhne trdote kovine bronasto orožje ni bilo najbolj primerno za boj. Bronasti meči so morda služili le v obredne namene, ko so označevali status nosilca.

Levo: Bronastodobni meč iz Radovljice, pripasan na eno od stiliziranih figur situlske umetnosti /situla Vače/. (Rekonstrukcija: Jure Sinobad)

6.2 Meči iz Blejskega jezera

Radovljiškemu bronastodobnemu meču sta sorodna meča, ki so ju v letih 1979 in 2006 našli v Blejskem jezeru. Blejski bronastodobni meč, ki so ga v jezeru našli septembra 1979, je po načinu izdelave zelo podoben radovljiškemu, vendar je precej bolje ohranjen. Ravno dvorezno rezilo meri 56 cm. Iz rezila blejskega meča izhaja jezičast nastavek za ročaj s tremi luknjami za zakovice. Na kovinski nastavek je bil prvotno pritrjen lesen ali koščeni ročaj, ki se v treh tisočletjih, kolikor je meč ležal v jezerski vodi, ni ohranil.

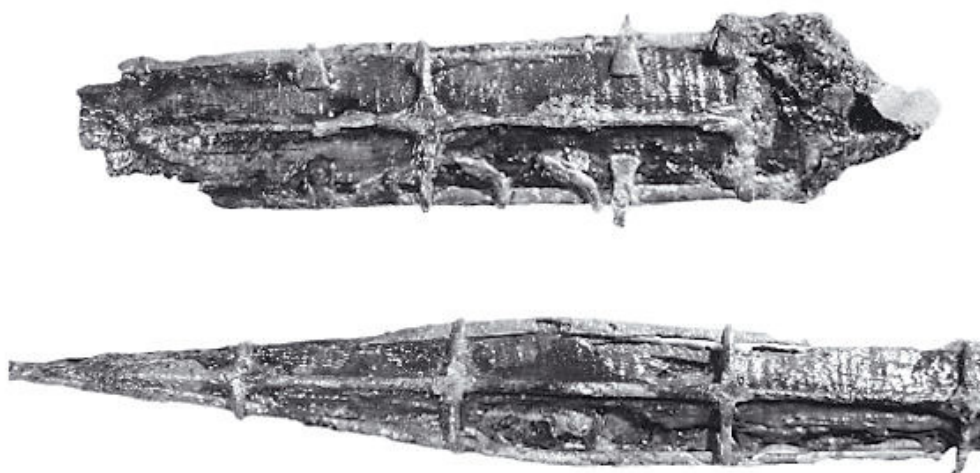
Ob gradnji kanalizacije po dnu Blejskega jezera so stekle preventivne arheološke raziskave smeri Bled - Mlino. V maju 2006 so dela opravljali ob iztoku v Jezernico pri Mlinem. Bronast meč, ki so ga odkrili med raziskavami na jezerskem dnu, je popolnoma ohranjen. Dolg je 52,3 cm, težak 416 g in

izdelan iz zlitine bakra, kositra in svinca. Ročaj ločuje od rezila lokast branik s krožno izjedo. Držaj je vitek, osemkotnega preseka. Zaključuje ga masiven ovalen glavič s koničnim gumbom. Ročaj je bil pritrjen na rezilo meča z dvema majhnima zakovicama. Na rezilu so opazne le manjše poškodbe, ki so najverjetneje nastale v času, ko je meč že ležal na jezerskem dnu. Površino meča je ob odkritju prekrivala tanka plast apnenih usedlin, ki so jih odstranili konservatorji Gorenjskega muzeja. Natančne preiskave kovin so opravili v Narodnem muzeju Slovenije.

6.3 Rimski meč z leseno nožnico iz Ljubljane

Meč je bil najden pri izlivu Bistre v Ljubljano. Dolžina meča je 26,4 cm, širina ročajne plošče je 3,6 cm, težek pa je 85,59 g. Po obliki, dolžini in okrasju je tip meča Sauerbrunn (poimenovan po prvem najdišču) in sodi med kratke meče. Meč je bil prelomljen na dva dela, vendar je tičal v leseni nožnici. Potreben je bil poštene restavracije. Karta razprostranjenosti mečev tega tipa kaže, da je njihov izvor v vzhodnih oz. jugovzhodnih Alpah. So predhodniki dolgega tipa teh mečev.

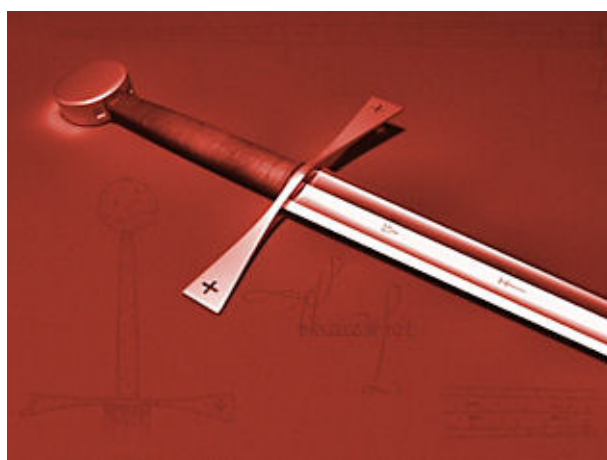

6.4 Križarski meč iz Ljubljane

Med najbolj zanimivimi najdbami v Ljubljani pa je zagotovo meč iz križarskih časov. Našli so ga v Ljubljani leta 1832. To je dvorezni jekleni meč s tipičnim križarskim okrasjem na rezilu in z dvema luknjicama v obliki križa na ščitniku.

Dolg je 116,1 cm, rezilo meri 90,9 cm, široko je 4,9cm pri ščitniku, na sredini je rezilo široko 3,0cm, debelina pa je 1,0cm pri ščitniku. Teža meča je 1695 gramov. Narejeno je bil v začetku 15. stoletja.

Desno: Računalniški prikaz na podlagi restavriranega meča

7.0 ZAKLJUČEK

Vsekakor je meč orožje nad vsemi orožji. Poleg uporabne vrednosti ima tudi simbolno moč. Kot smo spoznali je meč orožje preteklosti, sedanjosti pa tudi bodočnosti, seveda ustrezno spremenjen z napredkom tehnologije. V svetu fantazije je pravzaprav nenadomestljivo orožje s posebnimi, čudežnimi ali čarobnimi sposobnostmi. Da bi ga razumeli, se moramo o njem tudi podučiti.

Velik heroj nosi nenavaden, čudežen meč in dober meč naredi heroja še močnejšega.